

УДК 343.1

Ігор Олексійович ПАНОВ,

доцент кафедри загальноправових

дисциплін факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

МАЙБУТНЄ МИТНОЇ СЛУЖБИ – ПИТАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Більш ніж чверть століття тому, 25 червня 1991 року, Український парламент ухвалив закон «Про митну справу в Україні». Однак, незважаючи на те, що із введенням у 2004 році у дію Митного кодексу Закон втратив чинність, митники саме цей документ вважають основою створення законодавчої бази діяльності української митниці, фундаментом започаткування реалізації митної справи в незалежній Україні.

Реформування системи фіскальних органів у цілому і митниці зокрема – давнє бажання усіх урядів, що були в Україні за часи її новітньої історії. За останні декілька років обговорювалися різні варіанти реформування органів, діяльність яких спрямована на наповнення державного бюджету. Масштаб проблеми реформування полягає в тому, що і з митною і податковою системами також пов'язана діяльність багатьох інших державних органів і цілих напрямів регуляторної сфери. Це і правоохоронна система, і інфраструктура, і різні види державного контролю. Для того, щоб ефективно реалізувати, на перший погляд, очевидні перетворення, необхідним є розуміння фактичної специфіки державної митної та податкової діяльності, сутності фіскальної та регулятивної складової функцій цієї діяльності.

У 2013 році в фокусі влади опинився варіант об'єднання податкових і митних органів з урахуванням світового досвіду. Схема з єдиним фіскальним міністерством вже була випробувана в десятках країн. Шлях об'єднання не у всіх країнах виявився ефективним. В кожному окремому випадку на успіх подібних реформ впливали абсолютно різні фактори і підводні камені. За думкою ініціаторів повинно було відбутися об'єднання функцій податкової та митної служб для уникнення їх структурного, функціонального та інформаційного дублювання, для підвищення справедливості та ефективності фіскальної системи, покращення якості обслуговування платників податків, підвищення рівня конфіденційності для клієнтів. Натомість виникла деградація

кадрового та професійного потенціалу, руйнація всієї правоохоронної складової в галузі митної справи. А інформаційне об'єднання звелось виключно до злиття підрозділів статистики. Перебільшення фіскальної складової діяльності митної служби, яка не має прямого стосунку до управління митним кордоном, негативно відобразилося на структурі утвореного державного органу.

Роком пізніше урядовою постановою було ліквідовано Міністерство доходів і зборів та створено Державну фіскальну службу. Втім зміна вивіски не змінила вмісту, а структура залишилася, як і раніше, не мобільною і недиверсифікованою. Митниця у складі фіскальної служби не отримала чіткої управлінської вертикалі та чіткого визначення відповідальності за результати реалізації митної політики, а також залишилося не визначеним питання єдиного центру прийняття рішень з митних питань та питань розвитку митної справи. Проте ліквідація Міністерства доходів і зборів значною мірою не змінила розстановки сил і балансу функцій всередині Державної фіскальної служби. Ключовий акцент продовжував робитися на питанні наповнення державного бюджету. При цьому, суто митні функції, функції митного адміністрування службою реалізуються за залишковим принципом.

У 2015 році виникла ідея передачі митниць в управління (аутсорсинг) іноземним компаніям. Хоча ідея була дискусійною, уряд України прокоментував необхідність проведення експерименту із зовнішнього управління митницями тим, що під час перевірок на митницях виявлені значні недоліки та порушення в організації митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, негативні результати у боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил. Таким чином планувалося передати на аутсорсинг чотири митниці в західних областях. Головним посилом такого нововведення була ліквідація корупції, припинення контрабандних потоків, збільшення зборів на митному кордоні та впровадження нової, ефективної системи управління українськими митницями.

Згодом думки розділилися. З одного боку депутати зареєстрували законопроект «Про Національну митницю», який передбачав існування митниці як самостійного органу, з другого – Кабінет міністрів України тримав курс, узгоджений з Міжнародним валютним фондом, на позбавлення митниць статусу юридичних осіб і включення їх до складу територіальних органів Державної фіскальної служби на правах структурних підрозділів з одночасною ліквідацією такого поняття як митний пост. Наприкінці 2016 року

ЄС і МВФ почали наполягати на структурній реформі Державної фіскальної служби України. Після не простих переговорів українська сторона погодилася з таким пунктом меморандуму про співпрацю з Міжнародним валютним фондом, як повне злиття податкової та митної адміністрацій. Оскільки фахівці з митної справи, експерти з питань зовнішньоекономічної діяльності, діячі законодавчої і виконавчої гілок влади розуміють можливі економічні і, насамперед, політичні наслідки такого рішення, воно до сьогодні не було прийняте і перспектива його прийняття мізерна.

За планами уряду структурна реформа митниці передбачає запровадження організаційної структури фіскальної служби за функціональним принципом, підвищення аналітичної спроможності апарату Державної фіскальної служби, ліквідацію митниць в областях та скорочення кількості адміністративного персоналу. Вже з 1 січня 2018 року всі 27 митниць України будуть об'єднані в одну Міжрегіональну митницю. Слід зазначити, що керівники регіональних представництв міжрегіональної митниці будуть мати менше повноважень, ніж зараз мають керівники обласних митниць.

Увесь цей час, з метою привернути додаткову увагу законодавців, уряду та суспільства до проблем реформування митниці, у митному співтоваристві відбувалися дискусії за участю політичних та економічних експертів, експертів із митних питань Незалежної митної агенції, громадськості, бізнесу, профспілкової організації митних органів України, представників парламентського Комітету з питань податкової та митної політики щодо поглядів на майбутнє української митниці.

Процес реформування податкової та митної служб супроводжується низкою критики та рядом питань, вирішення яких є необхідним для ефективної та повної мобілізації коштів до бюджетів та позабюджетних фондів. Утворення міністерства з чисто фіскальною функцією свідчить про те, що податкова політика в Україні розвивається в європейському руслі. Проте в Україні успішній реалізації даної реформи може перешкодити певна національна специфіка. Тому метою будь якої системної реформи в нашої державі, а особливо бюджетоутворювальної, повинно бути не технічне копіювання однієї із існуючих моделей податково-митної інтеграції, а взяття за основу кращої світової практики і застосування її у вітчизняних реаліях. З наявного світового досвіду розбудови податкових і митних органів Україна обрала варіант Великої Британії. Саме інтеграція податкової та митної служб в Об'єднаному Королівстві вважається однією з найуспішніших фіскальних реформ у світовій практиці. Управління по податковим

та митним зборам було створено з орієнтацією на платника податків. У складі Управління функціонують чотири підрозділи, що діють за напрямками оподаткування фізичних осіб, податкових пільг, корпоративного оподаткування і забезпечення сплати податків з прибутків, доходів і капіталів, а також здійснюють збір та облік митних платежів, податків (включаючи ПДВ), пов'язаних із імпортом товарів, контролює імпорتنі та експортні потоки товарів.

Наразі, ще аналізуються минулі та майбутні реформаторські заходи, ведуться пошуки ефективної моделі вітчизняної митниці, обговорюються функціональні та інформаційні взаємодії митниці із державою, бізнесом та громадянами, від яких і залежить те, чим закінчиться фінансова реформа в нашій державі і яким буде майбутнє митної незалежності України.

Одержано 12.10.2017



УДК 35.078.3

Ірина Вікторівна ПАНОВА,

доцент кафедри загальноправових

дисциплін факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4325-5428>

ОХОРОНА ПРАВА ГРОМАДЯН НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Розвиток української правової системи, визнання пріоритету прав і свобод людини і громадянина, включення у глобальний світовий інформаційний простір національної інформаційної сфери потребує належної охорони інформаційних прав громадян в сфері публічного управління. Закон України «Про інформацію» прямо зазначає, що право на інформацію охороняється законом. Держава гарантує всім суб'єктам інформаційних відносин рівні права і можливості доступу до інформації. Втім право людини на доступ до інформації вимагає не тільки гарантії його належної реалізації, а і таких засобів охорони, що могли б захистити людину від можливих посягань.

Національне законодавство містить різні юридичні засоби охорони та захисту реалізації зазначених прав громадян. До них можна віднести всі юридичні засоби, що виконують превентивну функцію, спрямовані на запобігання порушень прав людини,